

Jaskyne Slovenského krasu ako svetové prírodné dedičstvo

Jaskyně jako výtvor svědčící o tvořivé a všeničivé síle přírody, jaskyně jako konzerva prehistorie přírody i člověka, jaskyně ve světle dějin i jaskyně jako objekt objevování bílých míst pod povrchem země - to vše ji staví do popředí zájmu.
(F. Skřivánek)

Jaskyne Slovenského a Aggtelekského krasu sú od decembra 1995 zaradené do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Tým sa stali neoceniteľným a nenahraditeľným vlastníctvom nielen slovenského a maďarského národa, ale aj ľudstva ako celku. Aby sme mohli dnes konštatovať tento fakt, muselo sa v nedávnej aj geologickej histórii územia Slovenského a Aggtelekského krasu a jeho poňmaní udiať mnoho významných dejov a zmien. V tejto kapitole by sme chceli popísať nielen rozsah tohto pod-

Jaskyne, ako neopakovateľné, vzácne prírodné výtvory, vznikli zložitými prírodnými pochodmi. Sú výsledkom dlhodobého geomorfologického procesu, tak na povrchu, ako aj v podzemí. Medzi kvalitou povrchových faktorov krajiny a intenzitou krasového procesu v podzemí je úzky vzťah. Jaskynný priestor predstavuje samostatný mikrosvet so špecifickými mikroklimatickými, hydrologickými a biologickými pomermi, ktoré ostro kontrastujú s povrchom v okolí jaskyne. Neznamená to však, že spolu nesúvisia. Skutočnosť, že jaskynné priestory často osídľoval paleolitický a neolitický človek, zvyrazňuje vedeckú hodnotu jaskýň v území. Najvzácnejšou, neopakovateľnou, ale aj najatraktívnejšou je sintrová, aragonitová alebo ľadová výzdoba jaskynných priestorov.

Predmetné územie sa vyznačuje vysokou koncentráciou podzemných, ale aj povrchových krasových foriem. Na základe doteraz vykonaných súpisov sa ich v dobe spracovania projektu v území evidovalo 712, čo predstavuje priemernú koncentráciu 1,3 krasovej formy na 1 km². Z nich bolo pre ilustráciu vybraných dvadsať reprezentatívnych lokalít v Slovenskom krase a desať v Aggtelekskom krase, ktoré boli v projekte spracované podrobnejšie. U nás ide o tieto lokality: jaskynný systém Domica - Baradla, Diviacia priepasť, Drienovská jaskyňa, systém Gombasecká jaskyňa - Silická ľadnica, Hrušovská jaskyňa, Jasovská jaskyňa, **Krásnohorská jaskyňa**, Ochtinská aragonitová jaskyňa, Obrovská priepasť, systém Skalistý potok - Kunia priepasť, Snežná diera a Zvonivá jama.

V Maďarskej republike je to Baradla-Domica, Béke-barlang (Jaskyňa Mieru), Kossuth-barlang (Košuthova jaskyňa), Meteor-barlang (Jaskyňa Meteor), Rákóczi 1. sz. barlang, Rákóczi 2. sz. barlang (Jaskyne Rákóczi č. 1 a 2), Rejtek-

zsomboly (Priepasť Rejtek), Szabadság-barlang (Jaskyňa Slobody), Vass Imre-barlang (Jaskyňa Imricha Vassa) a Vecsem-bükk (Priepasť Vecsem-bükk).

Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo

Niektoré prírodné a kultúrne hodnoty sú neoceniteľným a nenahraditeľným vlastníctvom nielen jednotlivého národa, ale aj ľudstva ako celku. Straty, spôsobené schátraním kultúrnych a vyhynutím živočíšnych objektov, ochudobňujú dedičstvo všetkých ľudí na svete. Snaha zabrániť tejto skutočnosti priviedla členské štáty organizácie pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO) k prijatiu dohody (konvencie) o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (World Heritage). Stalo sa tak na sedemnástom zasadnutí dňa 16. novembra 1972. Konvencia zahŕňa program uchovania dedičstva na štátnej úrovni a stala sa základom pre založenie „Výboru pre svetové dedičstvo“ a „Fondu pre svetové dedičstvo“, ktoré pracujú od roku 1976. Koncom roka 1990 na dohodu o svetovom kultúrnom a prírodnom dedičstve pristúpila aj naša republika.

Podľa tejto konvencie sa za svetové prírodné dedičstvo považujú prírodné javy, geologické útvary či prírodné oblasti, na ktoré sa viaže výskyt ohrozených živočíšnych a rastlinných druhov, oblasti so zachovalou prírodou, alebo koncentrovanými prírodnými krásami s výnimočnou svetovou hodnotou z hľadiska vedy a starostlivosti o zachovanie prírody. Základným princípom je, že objekty navrhované na zapísanie do zoznamu svetového dedičstva musia mať výnimočnú svetovú hodnotu a musia spĺňať podmienku autenticity a integrity, napr. sú významným dokladom, ktorý reprezentuje hlavné etapy evolučnej histórie Zeme alebo reprezentujú výrazný pokračujúci geologický proces, biologický vývoj a ľudskú interakciu s prírodným prostredím, sú výnimočným príkladom najdôležitejších ekosystémov, alebo oblasťami výnimočnej prírodnej krásy, alebo dôležitým miestom prirodzeného výskytu prežívajúcich ohrozených druhov živočíchov a rastlín. Lokality musia súčasne mať dostatočnú rozlohu, musia obsahovať všetky, alebo väčšinu navzájom súvisiacich prvkov a majú mať schopnosť samozáchovy. Dôležité je, že lokality navrhnuté ako svetové dedičstvo musia mať zabezpečenú dlhodobú právnu ochranu.

zemného krasového fenoménu, ale aj cestu, ktorá viedla k jeho zápisu do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

Jaskyne Slovenského krasu sú známe nielen odborníkom a záujemcom o speleológiu, ale aj širokej verejnosti. Päť z nich: Dmica, Gombasecká jaskyňa, Jasovská jaskyňa, Krásnohorská jaskyňa a Ochtinská aragonitová jaskyňa sú sprístupnené verejnosti. Tunajšie jaskyne, priepasti a ostatné krasové formy možno nájsť v mnohých učebniciach, encyklopedických publikáciách a časopisoch. Pri výbere pre zaradenie do svetového prírodného dedičstva sa uvážila vedecká a kultúrna hodnota jaskýň, ich náučný potenciál, ako aj reprezentatívnosť a ojedinelosť foriem. Navrhované objekty predstavujú ukážkový vedecký doklad geomorfologického vývoja krasu v podmienkach miernej klimatickej oblasti. Vo viacerých prípadoch sa vyznačujú neopakovateľným morfológickým prejavom endokrasu, najmä sekundárnou výplňou priestorov. Vynikajú neobyčajnou bohatosťou a rozmanitosťou sintrových útvarov od tenkých brčiek až po mohutný až 32,6 m vysoký kvapeľ v Krásnohorskej jaskyni. Výskyt kríčkovitých, excentrických a gravitačných foriem aragonitu patrí medzi najkrajšie na svete. Jaskyne tak predstavujú mimoriadnu koncentráciu vedeckej i kultúrno - estetickéj hodnoty. Okrem toho sú aj cenným dokladom o charaktere prehistorických kultúr a spôsobe využívania jaskýň v jednotlivých etapách vývoja ľudstva.

Rozsah známeho podzemného krasu

Jedným z argumentov pre zaradenie jaskýň do zoznamu svetového prírodného dedičstva bola aj nebývalá hustota jaskýň a rôznorodosť foriem a hodnôt, ktoré tieto jaskyne predstavujú. Od roku 1995 speleologický prieskum a dokumentácia jednotlivých planín Slovenského krasu značne pokročila, čo len zvýraznilo platnosť tohto argumentu.

Na území Slovenského krasu vyvíjalo v tomto období činnosť 8 skupín Slovenskej speleologickej spoločnosti a ďalšie skupiny Českej speleologickej spoločnosti, pre ktoré je Slovenský kras tradične druhou domovskou oblasťou. Vďaka ich činnosti sa oproti roku 1995 nielen zvýšil počet známych jaskýň a rozsah preskúmaných podzemných priestorov, ale dosiahol sa aj významný pokrok v dokumentácii krasových javov a ich vedeckom výskume. Dôkazom toho sú aj odborné publikácie, ktoré v tomto období vyšli. Napríklad kompletne atlasy významných krasových javov Plešiveckej planiny a Dolného vrchu. To umožnilo urobiť detailnejší prehľad o rozsahu endokrasu, ktorý tvorí toto prírodné dedičstvo. Do nasledujúceho prehľadu sme zaradili iba jaskyne, ktoré sú dlhšie, alebo hlbšie ako 5m. Jednotlivé planiny uvádzame od východu smerom na západ.

Jasovská planina

Jasovská planina je najvýchodnejšou planinou Slovenského krasu. K nej sme pripojili aj časť Medzevskej pahorkatiny a Pipítky, s ktorými tvorí celok oddelený od západnej časti Slovenského krasu Hájskou tiesňavou. Na tomto úze-

mi sa vyskytuje spolu 134 (70, 43, 21) jaskýň. Najvýznamnejším jaskynným systémom je jaskyňa Skalitého potoka s dĺžkou 5689 m a prevýšením 317 m. Prieskum tejto jaskyne si vyžiadala enormné úsilie speleopotápačov a neustále nás prekvapuje novými poznatkami. Do systému tejto jaskyne patrí aj Kunia priepasť s dĺžkou 650 m, hlboká 203 m. Medzi klenoty patrí aj aktívna fluviokrasová Drienovská jaskyňa s dĺžkou 1348 m. Je významným sídliskom netopierov. Tu sa nachádza aj jedna zo štvorice verejnosti sprístupnených jaskýň: Jasovská jaskyňa (2811 m). Prvýkrát bola pre verejnosť sprístupnená už v roku 1846. V tejto súvislosti stojí za zmienku, že v roku 1925 bola zriadená čiastočná rezervácia Jasovské jaskyne s výmerou 200 ha, kde predmetom ochrany boli „vápencové jaskyne s bohatou krápnikovou výzdobou.“ Zaujímavý podzemný labyrint dlhý 3070 m predstavuje Moldavská jaskyňa.

Zádielska planina

Planinu tvorí úzky pruh vápencov ohraničený Hájskou tiesňavou na východe a Zádielskou tiesňavou na západe. Na planine a v jej príkrych svahoch sa nachádza 76 jaskýň a priepastí, ktoré vyhovujú kritériu, s celkovou dĺžkou 1210 m. Medzi najhodnotnejšie jaskyne patrí Hačavská jaskyňa dlhá 202 m, ktorá pravdepodobne predstavuje relikť krasovatenia v období pred začiatkom zarezávania Hájskej doliny. Kostrová jaskyňa (dĺžka 60 m) je významným archeologickým náleziskom z doby bronzovej. Jaskyňa Erňa je dlhá 96 m. Jej podstatnú časť tvorí dóm o rozmeroch 60x40x24m, jeden z najväčších podzemných priestorov v Slovenskom krase. Nachádza sa tu najväčšie zimovisko večernice malej v Strednej Európe (35-40 tisíc exemplárov).

Horný vrch

Planina Horný vrch tvorí úzky hrebeň tiahnuci sa od sedla Soroška smerom na východ po Zádielsku tiesňavu. Do prehľadu jaskýň sme zahrnuli aj jaskyne Borčianskej planiny. Na tomto území sa nachádza 62 jaskýň a priepastí s celkovou dĺžkou 1964 m. Najvýznamnejšou jaskyňou je rozsadlinová priepasť Čertova diera hlboká 186 m. Závalové prepážky v okrajovej rozsadline tu vytvárajú zložitý vertikálny labyrint. Podobnú genézu má aj Snežná jama na Borčianskej planine. Tu došlo ku gravitačnému posuvu okrajovej kryhy vápencov, čím sa vytvoril akýsi kaňon. Z archeologického hľadiska je zaujímavá jaskyňa Fajka.

Dolný vrch

Dolný vrch - Alsóhegy je spoločnou slovensko - maďarskou planinou. Charakteristický pre toto územie je výskyt veľkého počtu koróznych priepastí. Na slovenskej strane je 84 jaskýň a priepastí väčších ako 5 m a veľké množstvo

drobnejších podzemných priestorov. Najznámejšou priepasťou je Obrovská priepasť, 100 m hlboká impozantná podzemná dutina. Z novších objavov je to hlavne priepasť Hlinoš s hĺbkou 110 m a Priepasť Natrhnutá hlboká 112 m. Má bohatú sintrovú výzdobu aj vo forme heliktitov a je významná aj z biospeleologického hľadiska. Celkový rozsah známych podzemných priestorov je 2399 m.

Silická planina

Silická planina tvorí centrálnu časť Slovenského krasu a je zo všetkých planín najväčšia. Preto sa pri dokumentácii zvykne rozdeliť na severnú a južnú časť, ktoré sú rozdelené pásom nepriepustných hornín na línii Silická Jablonica - Silica - Gombasek. Hydrologicky sú však obe časti prepojené pásom dolomitov.

Severná časť sa začala skúmať neskôr a až do 50-tych rokov 20. storočia bola viac menej neprebádaným územím. Charakterizuje ju výskyt početných otvorených hlbokých priepastí na povrchu a výverové systémy na úpäti planiny. Impozantná 142 m hlboká Malá Žomboj je dodnes najhlbšou vertikálou u nás. Zaujímavé je, že bola preskúmaná pravdepodobne ako prvá na tomto území už v roku 1925. Poznáme tu aj tri výverové jaskyne: Krásnohorsku, Hrušovskú a Vápennú. Prvé dve sú najvýznamnejšími lokalitami výskytu heliktitov u nás. Jaskyňa v ponore Jašteričieho jazera, dlhá 1289 m, je zatiaľ jedinou známou cestou do systému hydrologickej štruktúry Veľkej skaly, ktorá tvorí podstatnú časť tejto vápencovej kryhy. Z novších objavov je potrebné sa zmieniť o 320 m dlhej geneticky zaujímavej jaskyni Drienka.

Južná časť planiny bola vďaka činnosti Jána Majku už od roku 1926 skúmaná intenzívnejšie ako severná. Zložité geologické podmienky vytvorili predpoklady pre vývoj viacerých jaskynných systémov, uložených plytko pod povrchom, čo umožnilo ich efektívny prieskum. Najvýznamnejšou jaskyňou je verejnosti sprístupnená jaskyňa Domica, ktorá spolu s Čertovou dierou tvorí 5900 m dlhú slovenskú časť 21 kilometrového jaskynného systému Baradla - Domica. Jaskyňa oplýva veľkým množstvom rozmanitej kvapľovej výzdoby a je jednou z najvýznamnejších jaskynných archeologických lokalít strednej Európy. Z množstva veľkých jaskýň spomenieme ešte impozantnú Silickú ľadnicu (1100 m), najnižšie položenú ľadovú jaskyňu nášho klimatického pásma na svete a Gombaseckú jaskyňu (1525 m), ktorá s ňou tvorí jeden Silicko - Gombasecký jaskynný systém ďalej archeologicky a biospeleologicky významnú Ardovskú jaskyňu (1600 m).

Plešivecká planina

Plešivecká planina je najzavretejšou planinou Slovenského krasu. Zo všetkých strán ju chránia strmé svahy s prevýšením až 500 m. Nachádza sa tu veľké množstvo prie-

pastí a dve výverové jaskyne. Najznámejšou lokalitou planiny je Zvonica - priepasť hlboká 100,5 m s impozantným dómom na dne. Prvýkrát bola preskúmaná už v roku 1875. Ďalším klenotom Plešiveckej planiny je Diviacia priepasť hlboká 123,5 m, ktorú tvorí 9 vzájomne prepojených puklinových dômov s unikátnou sintrovou výzdobou. Na západnom úpäti planiny sa nachádza kilometrová jaskyňa Hučiaca vyvieračka (Zúgó), ktorej objav si vyžiadal prácu troch generácií jaskyniarov. Oproti na východnom úpäti je vchod do Novej brzotínskej jaskyne. Väčšiu časť z jej 500 m dlhých chodieb tvoria jazerá.

Koniarska planina

Tvorí najzápadnejšiu časť Slovenského krasu. Z východu je ohraničená kaňonom rieky Štítňik, ktorý v impozantnosti nezaostáva za údolím Slanej. Na západe prechádza do Lincinskej pahorkatiny. Ohraničenie je tvorené Skalickým okrajovým poljom. Najvýznamnejšou jaskyňou je výverová Gemerskoteplická jaskyňa s dĺžkou 666 m. Archeologicky významná je Priepasť pod Veterníkom.

Planina	Počet jaskýň	Dĺžka jaskýň
Jasovská planina	134	16.599
Zádielska planina	76	1.210
Horný vrch	62	1.964
Dolný vrch	84	2.399
Silická planina - sever	131	7.777
Silická planina - juh	64	14.210
Plešivecká planina	156	6.584
Koniarska planina	24	1.359
Spolu	731	52.102

Tab.1 - prehľad rozsahu známeho podzemného krasu podľa jednotlivých planín. Dĺžka je uvedená v metroch.

Z predchádzajúcej tabuľky je zrejmé, kde bolo úsilie jaskyniarov vynakladané najefektívnejšie. Rozsah známeho podzemného krasu však závisí aj od vhodných hydrogeologických podmienok jednotlivých planín. Na väčšine planín však dodnes nepoznáme hlavné jaskynné systémy, čo je najväčšou motiváciou pre speleologický prieskum Slovenského krasu.

Cesta k dedičstvu

Hodnoty svetového prírodného dedičstva vo väčšine prípadov môže človek bezprostredne poznávať a vnímať. Podzemný svet Slovenského krasu však bolo nutné najskôr objaviť tvrdou jaskyniarskou prácou a aj potom ostali jaskyne pre širokú verejnosť (okrem sprístupnených jaskýň) nedostupné. Rozhodujúcu úlohu pri objavovaní, priesku-

me a výskume jaskýň Slovenského krasu zohrali dobrovoľní jaskyniari a rôzni vedeckí pracovníci, nadšenci, pre ktorých nebola táto činnosť zdrojom príjmu. Skôr naopak. Od decembra 1995 nadobudla ich činnosť so spätnou platnosťou nový význam a do budúca nové smery a ciele.

Jaskyne sú úzko späté s človekom už od ranných dôb jeho vývoja. Najskôr v ich vchodoch nachádzal ochranu pred nepriaznivými vplyvmi prostredia a využíval ich na kultové účely. Neskôr, keď už bol schopný si postaviť pohodlnejšie obydlie mimo jaskýň, ich priestory opustil. Tvari, ktoré naši predkovia po dlhé tisícročia počas pobytu v jaskyniach vnímali, sú v nás hlboko psychologicky zakódované, o čom svedčí aj príťažlivosť jaskýň pre turistov. Podzemná turistika pritiahne len do Francúzska každoročne asi 5,5 milióna ľudí. Strata priameho kontaktu s jaskynným prostredím spôsobila strach z neznámeho nebezpečia skrytého v jaskyniach. Jaskyne sa stali sídlom drakov a ďalších bájných nadprirodzených bytostí. Dlhو preto človek jaskyne vyhľadával iba sporadicky a navyše len za rôznych výnimočných okolností (úkryt pred nepriateľom, kriminálne činnosti - peňazokazectvo, sídlo zbojníkov a pod.). Záujem o jaskyne sa prebudil znova až v 17. storočí a od začiatku 18. storočia môžeme hovoriť o odbornom a vedeckom záujme o jaskyne. Na našom území sa o to najviac zaslúžili Georg Buchholtz mladší (1688 - 1737) a Matej Bel (1684 - 1749).

Počiatky systematického prieskumu jaskýň na Slovensku môžeme spojiť s objavom **Dobšinskej ľadovej jaskyne**, ktorú v roku 1870 ako prvý preskúmal Eugen Ruffíni. Ako uvidíme aj ďalej, veľký objav bol vždy impulzom pre ďalší speleologický prieskum. Do tohto obdobia sa v Slovenskom krase sústredila pozornosť hlavne na **Silickú ľadnicu** a jaskyne v širšom okolí Baradly. Známa bola tiež **Zvonica**, **Jasovská jaskyňa** a **Zádielska jaskyňa**. Posledná v zozname môže byť jaskyňa **Erňa**, alebo tiež **Kráľovská jaskyňa**, ktorú podľa tradície využil v roku 1241 kráľ Belo IV. ako úkryt po prehratej bitke s Tatármi.

Prvou „preskúmanou“ jaskyňou na území Slovenského krasu je **Jasovská jaskyňa**. Bola známa pravdepodobne už od 13. storočia, avšak až v roku 1923 objavil J. Zikmund na stene horného poschodia nápis z roku 1452, oslavujúci víťazstvo Jána Jiskru z Brandýsa v bitke pri Lučenci. **Jasovská jaskyňa** je aj našou prvou sprístupnenou jaskyňou. V roku 1846 ju dal sprístupniť Alojz Richter, predstavený rádu premonštrátnych kanonikov v Jasove, ktorým jaskyňa patrila.

Pod dojmom objavov v Dobšinskej ľadovej jaskyni aj ďalší prekonali strach a odhodlali sa na prieskum donedávna odstrašujúcich dier. Neznámi predchodcovia Emila Fabníka sa podľa povesti do **Zvonice** ešte spúšťali v debne obitej klincami smerom von, aby ich drak nezhltoľ, avšak Emil Fabník použil už modernejšiu metódu (na draka nebral zreteľ) a pomocou rumpálu dosiahli jeho 3 spoločníci roku 1875 dno priepasti. Do konca 19. storočia sa

o poznanie jaskýň Slovenského krasu zaslúžil hlavne A. Scholz, ktorý preskúmal **Hačavskú jaskyňu**, **Krulovu baňu**, **Snežnú jamu** a **Snežnú dieru** na Borčianskej planine, kde sa bližšie venoval aj prieskumu **Marciho jaskyne**. Poznal tiež priepasť **Čertova diera**, ktorú však zrejme bližšie neskúmal. Jaskyne Slovenského krasu skúmal aj podpredseda východokarpatskej odbočky Uhorského karpatského spolku Karl Siegmeth, na pôde ktorého prebiehal odborný prieskum jaskýň. Najväčšiu pozornosť okrem Baradly venovali **Jasovskej jaskyni**.

O územie Slovenského krasu sa odborne zaujímal aj poľský vedec - geológ, geomorfológ Antoni Rehman, ktorý už v roku 1895 ako prvý označil toto krasové územie názvom Slovenský kras. Tento názov sa s menšími prestávkami používa dodnes.

Na návrh výboru Uhorskej geologickej spoločnosti sa 28.1.1910 uskutočnila zakladajúca schôdza Komisie pre výskum jaskýň. Úlohy ktoré si komisia stanovila, sa dajú charakterizovať ako moderný komplexný speleologický prieskum. Pre vojnové udalosti nemohla táto komisia splniť všetky svoje ciele.

Z poverenia tejto komisie vykonal Gábor Strömpl v lete 1911 prieskum jaskýň terajšieho Slovenského a Aggtelekského krasu. Vytvoril prvý súpis jaskýň, ktorý obsahoval údaje o 77 rozličných krasových otvoroch. Tie, o ktorých sa iba dopočul, ale ich nenavštívil, do zoznamu nezaradil. Medzi tieto nezaradené jaskyne patrila aj **Drienovská jaskyňa**, ktorej výverový vchod bol odkrytý už v roku 1889 (Gy. Sobáni, 1896). Strömplov zoznam je prvým významným súpisom jaskýň na území Slovenského krasu.

Prvým veľkým podnetom pre prieskum jaskýň po I. svetovej vojne bol objav Demänovskej jaskyne slobody v Nízkych Tatrách (1921). V roku 1922 čatár Václav Bluma založil skupinu hľadačov jaskýň. Ich úsilie sa sústredilo na východnú časť Slovenského krasu, kde orientačne preskúmali **Moldavskú**, **Hačavskú**, **Drienovskú** a ďalšie jaskyne medzi Jasovom a Moldavou. Zaujímali sa aj o **Jasovskú jaskyňu**, kde robili neodborné archeologické vykopávky. Do tejto činnosti sa od júna 1923 zapojil aj Július Zikmund, ktorého snahou bolo dať tieto amatérske výskumy na koordinovaný vedecký základ. Takýto postup sa skoro prejavil novými objavmi v **Jasovskej jaskyni**, na ktorých mali zásluhu aj vojaci moldavskej posádky. Títo boli rozkazom generála Rudolfa Gajdu pridelení na prieskumné práce v jaskyni. Zikmundova snaha vyvrcholila založením Sekcie pre výskum východoslovenského krasu a novým sprístupnením Jasovskej jaskyne 20. 7. 1924.

Týchto prieskumov sa často zúčastňoval aj Anton Štangler, predseda odboru KČST v Košiciach. Okrem vyššie spomenutých jaskýň sa zaujímal aj o **Drienovskú jaskyňu**. V turistickom sprievodcovi, ktorý vydal v roku 1925 podrobne opisuje jej podzemné priestory. Uvádza tu aj ďalšie jaskyne medzi Moldavou a Jasovom, ktoré môžeme stotožniť s jaskyňou **Helena** a **Tomášova diera** v katastri obce Debraď.

Akýmsi mecenášom prieskumu jaskýň v tomto období bol, inak kontroverzný, generál Rudolf Gajda. Mal pochoopenie pre prieskum jaskýň, ktoré pravdepodobne pramenilo z jeho záujmu o starožitnosti. V roku 1924 robil archeologický prieskum v **Jaskyni Leontína** (Ludmila), **Silickej ľadnici** a pravdepodobne aj **Silickej kvapľovej jaskyne**. O výsledkoch týchto prieskumov bohužiaľ nemáme žiadne správy.

Rok 1925 bol bohatý na neobvyklé speleoalpinistické podujatia. Najskôr v máji a júni pod vedením podplukovníka Gustáva Dufku vojaci rožňavskej posádky uskutočnili prieskum 142 m hlbokej priepasti **Malá Žomboj**. V auguste potom do **Zvonice** zostúpil so spolupracovníkmi Jozef Drenko, nadšený prieskumník Plešiveckej planiny. Obidva tieto zostupy sa vymykajú z rámca vtedajších jaskyniarskych podujatí.

Objavom **Domice** 3. 10. 1926 začína nová éra jaskyniarstva v Slovenskom krase. Ján Majko, hlavný objaviteľ jaskyne, rozhodujúcim spôsobom ovplyvňoval potom speleologický prieskum v Slovenskom krase až do roku 1962 a stal sa najvýznamnejším slovenským praktickým jaskyniarom nielen na tomto území. Jeho činnosť bola nepriaznivými životnými okolnosťami v roku 1936 prerušená, aj tak však stihol dovtedy okrem **Domice** objaviť **Archeologický dóm v Silickej ľadnici** (1931) a dnešnú **Majkovu jaskyňu** (1932).

Speleologický prieskum sa v tomto období postupne inštitucionálne spájal s Klubom československých turistov (KČST). Potreba jaskyne vedecky skúmať a systematicky dokumentovať viedla v decembri 1933 ku vzniku Krasovej komisie KČST, ktorej členmi sa stali poprední odborníci v oboroch súvisiacich s prieskumom jaskýň. Členmi tu boli také osobnosti ako Radim Kettner, Josef Kunský, Jaroslav Böhm a ďalší. Ich systematický vedecký prístup priniesol mnoho nových vedeckých poznatkov o Slovenskom krase. Činnosť komisie bola bohužiaľ prerušená vojnovými udalosťami.

Po viedenskej arbitráži územie Slovenského krasu pripadlo Maďarsku. V tomto období pôsobili na území Slovenského krasu maďarskí jaskyniari z Turistického spolku vysokých škôl v Budapešti (BETE). V rokoch 1942 - 1944 preskúmali prevažne na Silickej planine okolo 50 jaskýň a priepastí. Tieto práce viedli H. Kessler a K. Bertalan, ale zapojili sa do nich aj slovenskí študenti Štefan Varga, Zoltán Krupár a Ján Seneš, neskorší významní spolupracovníci J. Majku.

Jaskyniarsky prieskum v Slovenskom krase po skončení vojny obnovil J. Majko. Už v auguste 1945 začal kopať v ponore pri **Červenom kameni**, kde 18. 9. 1945 objavil aktívne bočné riečisko Silicko - Gombaseckej jaskynnej sústavy. V tomto období mal na starosti speleologický výskum Jaskyniarsky zbor KSTL, ktorý vznikol v apríli 1944 v Martine. Predstavu o intenzite Majkových prieskumných prác v Slovenskom krase v rokoch 1945-46 si môžeme najlepšie urobiť na základe jeho objavov z tohto obdobia:

- Aktívne riečisko v ponore pri Červenej skale - 18. 9. 1945
- Jaskyňa Matilda - 24. 7. 1946
- Veľký ôsmy ponor - 27. 8. 1946
- Jaskyňa Milada - 11. 9. 1946

Majko pokračoval v intenzívnom prieskume južnej časti Silickej planiny aj v nasledujúcich rokoch, aj keď už nie s takými úspechmi. Veľa úsilia venoval **Malej ľadnici**, ktorú v podstate vykopal so spolupracovníkmi do hĺbky 56 m. Za jeho najvýznamnejší objav do roku 1952 možno považovať riečisko v **Bezodnej ľadnici**.

V roku 1950 začína v Slovenskom krase vznikať nová skupina mladých nadšených jaskyniarov. Jej zakladajúci členovia: Viliam Rozložník, Štefan Roda a Ladislav Herényi boli významnými jaskyniarimi po celý svoj ďalší život. Svoje aktivity spočiatku zamerali na okolie Bôrky, kde okrem iného preskúmali aj **Čertovu dieru** na Hornom vrchu. Skoro im však došlo, že tu iba zbytočne mŕňajú svoj drahocenný voľný čas a na jeseň 1951 sa presúvajú k **Čiernej vyvieracke** do Gombaseku, kde po znížení hladiny vody objavia 21. 11. 1951 **Gombaseckú jaskyňu**. Nemalý (hlavne finančný) podiel na tomto úspechu mala Slovenská speleologická spoločnosť, ktorá od roku 1949 združovala dobrovoľných jaskyniarov, a ktorej členmi sa stali aj objavitelia **Gombaseckej jaskyne**. Krátko na to založili Rožňavskú skupinu speleológov, ktorá sa začala angažovať v sprístupnení **Gombaseckej jaskyne**.

V roku 1952 sa V. Rozložník rozhodol so skupiny odísť a vytvoril novú skupinu jaskyniarov z mladých spolupracovníkov z Rožňava - bane, kde pracoval.

V tomto období sa výskum jaskýň dostal pod pôsobnosť Riaditeľstva pre cestovný ruch, ktoré zriadilo speleologické oddelenie. Po zániku Cestovného ruchu prešlo toto oddelenie pod n.p. Turista, ktoré viedol Leonard Blaha. Turista zriadil profesionálne aj amatérske pracoviská, ktorých úlohou bolo objaviť jaskyne vhodné na sprístupnenie. Činnosť týchto skupín aj financovali, alebo aspoň podporovali materiálne. V Slovenskom krase tak vznikli štyri pracoviská: Majkova profesionálna skupina, Rožňavská skupina spelológov, Furínova skupina na Jasovskej planine a od roku 1954 aj skupina V. Rozložníka. V okolí Silice pôsobil navyše aj Ondrej Majda Hraško. Bolo to zlaté obdobie jaskyniarstva v Slovenskom krase, kedy sa intenzívne pracovalo na mnohých lokalitách.

Do roku 1955 pribudli mnohé objavy. V roku 1952 Majko so spolupracovníkmi objavil **Jaskyňu na Kečovských lúkach**. Rožňavská skupina speleológov prekopávala s O. Majda Hraškom chodbu na konci Archeologického dómu v **Silickej ľadnici** a objavila sifón neskoršie nazvaný „Kufr“. Viliam Rozložník objavil so spolupracovníkmi začiatkom roku 1954 **Novú brzotínsku jaskyňu**. O. Majda Hraško preskúmal priepasť **Barazdaláš** a objavil archeologicky významnú **Majda-Hraškovu jaskyňu** južne od Silice. Turista zorganizoval veľkú výpravu do priepasti Brázda. J. Majko objavil so spolupracovníkmi 138 m hlbokú **Ponornú priepasť**.

Významný bol aj pokrok v technike a odbornej úrovni speleologického prieskumu. V. Rozložník sa stal prvým slovenským speleopotápačom. Úsilie o sprístupnenie Gombaseckej jaskyne vyvrcholilo jej slávnostným otvorením v roku 1955.

V roku 1955 sa začínajú o jaskyne Slovenského krasu zaujímať členovia Krasovej sekcie prírodovedného zboru Spoločnosti Národného múzea v Prahe (KS). Začala sa tak mnohoročná úspešná prieskumná činnosť českých jaskyniarov na tomto území. KS sa zaujímala hlavne o prieskum vertikálnych jaskýň na povrchu planín, ktoré boli dovtedy viac menej z pohľadu speleologického, neprebádaným územím. Svojím systematickým odborným prístupom priniesli novú kvalitu do prieskumu a dokumentácie jaskýň. Preskúmali a zdokumentovali väčšinu významných, vtedy známych priepastí, ako **Veterná priepasť**, **Čertova diera**, **Veľká Bikfa**, **Malá Žomboj**, **Veľká Peňažnica** a mnoho ďalších. Mená ako V. Stárka, F. Skřivánek, V. Lysenko, V. Vojtř, B. Kučera sú dnes rovnako legendami ako v minulosti napr. V. Rozložník. Od začiatku 60. rokov s nimi úzko spolupracoval aj Mikuláš Erdős. V roku 1964 spolu objavili **Díviačiu priepasť** na Plešiveckej planine.

V roku 1963 zrušil n. p. Turista speleologické oddelenie, čím jaskyniarstvo aj v Slovenskom krase stratilo svoj organizačný rámec. Naďalej však pokračoval prieskum na dobrovoľnej báze. Rožňavskí jaskyniari našli podmienky pre svoju činnosť pri Baníckom múzeu v Rožňave a konsolidovali svoju činnosť, čo im umožnilo vykonať veľký rozsah práce. Vďaka tomu objavili v roku 1964 **Krásnohorsku jaskyňu**. Pracovali tiež na vyvieracke **Vízavate** a od roku 1965 aj pri znižovaní hladiny vody **Hučiacej vyvieracky**. Na planinách prebieha prieskum priepastí, ktorému sa venujú hlavne českí jaskyniari.

Nová situácia vznikla po obnovení činnosti SSS v roku 1969. Na území Slovenského krasu vznikli dve oblastné skupiny č.1 - Košice - Jasov a č. 3 Rožňava. Do jaskyniarstva pribudli mladí ľudia, ktorí začali rozvíjať speleoalpinizmus a tým vytvárať podmienky na vznik nových smerov v jaskyniarstve. V roku 1972 sa konal v Gombaseku jaskyniarsky týždeň a o rok na to Medzinárodný speleologický tábor. Tieto dve významné udalosti pomohli zvýšiť odbornú úroveň novej generácie jaskyniarov. Jasovská skupina vyvíjala aktivity hlavne na Jasovskej planine pod **Hajagošom** a v **Jasovskej jaskyni**. Rožňavskí jaskyniari pracovali pre veľký počet dokonca v 3 sekciách. Ďalej pokračovali v práci na **Hučiacej vyvieracke**. V 70. rokoch tu bolo vykonané kvantum práce, ktorá umožnila začiatkom 90. rokov jaskyňu objaviť. Najvýznamnejší objav 70. rokov v Slovenskom krase sa podaril v roku 1978 dvom mladým členom rožňavskej skupiny. Róbert Boroš a Tomáš Lázár objavili **Hrušovskú jaskyňu**.

Českí jaskyniari pokračujú aj v 70. rokoch v intenzívnom prieskume planiny Dolný vrch. Do roku 1974 hlavne členovia KS SNM pod vedením V. Stárku a V. Lysenka. Od roku 1973 do roku 1982 uskutočnil Speleologický klub

Praha 7 letných expedícií na túto planinu. Organizátormi týchto prieskumov boli D. Havlíček a V. Vojtř. Počet známych lokalít na planine stúpol na 77.

Vzhľadom na to, že všetky výverové jaskyne končili zakrátko v komplikovaných sifónoch, hľadali jaskyniari nové cesty do systémov pod planinami. Cez priepasti sa to nepodarilo, preto ako ďalšia logická cesta boli ponorné oblasti. Od začiatku 80. rokov začali prekopávať ponory v oblasti východne od Silice v širšom okolí Jašteričieho jazera. Nakoniec sa rozhodli sústrediť na **Veľký závrť**, ktorý vystužili v plnom banskom profile až do hĺbky 20 m.

Koľko entuziazmu treba, aby bol niekto schopný akceptovať toto? J. Grego po prieskume Jaskyne v ponore Jašteričieho jazera.

Foto: M. Hujdič

Do voľných priestorov sa bohužiaľ dostať nepodarilo. Do tejto činnosti sa od roku 1984 zapojili aj českí jaskyniari z Tetína, s ktorými rožňavskí jaskyniari organizovali pravidelné pracovné týždne. Obrovské úsilie, ktoré v tejto oblasti vynaložili, nakoniec prinieslo objav pokračovania **Jaskyne v ponore Jašteričieho jazera** v roku 1986. Je to zatiaľ jediná reálna cesta do hydrologického systému Veľkej skaly. Hlavným organizátorom týchto prieskumov bol Július Ščuka.

V roku 1982 objavili Rožňavskí jaskyniari Heliktitový dóm v **Krásnohorskej jaskyni** a na planine Horný vrch

Býčiu jaskyňu. V ďalšom roku objavili aj ďalšiu výverovú jaskyňu na Silickej planine - **Vápennú jaskyňu** a mnoho ďalších jaskýň. Archeologicky významný bol objav **Múrikovej jaskyne** a priepasti **LT-81**.

Na Jasovskej planine došlo v rokoch 1984 - 1986 tiež k významným objavom. Najskôr v júli 1984 jasovskí jaskyniari „znovu objavili“ horné poschodie v **Drienovskej jaskyni** a po nebezpečných výkopových prácach v Stratonom dóme sa dostali za zával, ktorým pôvodne **Drienovská jaskyňa** končila. Mladí členovia jasovskej skupiny objavili v roku 1986 pokračovanie **Kunej priepasti**. Cez svahovú koróznu priepasť sa dostali na aktívne riečisko, ktoré bolo v hĺbke 203 m ukončené sífonom. Tento úspech podnietil aj zvýšený záujem speleopátapačov o prieskum jaskyne **Skalistý potok**, do hydrologického systému ktorej **Kunia priepasť** patrí. Začalo tak jedno z najodvážnejších speleologických podujatí vôbec, ktorého výsledkom je najdlhšia jaskyňa Slovenského krasu, navyše aj s najväčšou deniveláciou. Významný úspech dosiahli aj speleopotápači z Prahy. V roku 1988 prekonalí sífón „Kufir“, ktorým končila v smere toku **Silická ľadnica**. Objavili významné pokračovanie jaskyne pozostávajúce z 5 dómov s unikátnou výzdobou.

Intenzívne sa skúma aj na ostatných planinách. V roku 1981 publikoval M. Erdős súpis krasových javov Plešiveckej planiny, v ktorom, hlavne vďaka prieskumnej činnosti českých jaskyniarov, figuruje 80 lokalít. Na tento výsledok nadviazali rožňavskí a tetínski jaskyniari. Pod vedením J. Grega pokračoval intenzívny prieskum tejto planiny.

Začiatkom 90. rokov nastal spolu so spoločenskými zmenami (ako už mnohokrát pred tým) aj pohyb v slovenskom jaskyniarstve. Na valnom zhromaždení SSS v roku 1991 sa spoločnosť stala samostatným právnym subjektom a boli zrušené pracovné územia skupín. Tento krok sa v nasledujúcich rokoch stal hlavným impulzom pre ďalší rozvoj nášho jaskyniarstva. Nové skupiny mohli vzniknúť na základe spoločného prieskumného zámeru, pri rešpektovaní zámerov ostatných skupín. Na území Slovenského krasu pôsobí dnes pravidelne 8 jaskyniarskych skupín.

Množstvo práce vykonanej pri prieskume **Hučiacej vyvieračky** nedalo niektorým rožňavským jaskyniarom spať. Po dohode s tradičnými partnermi z Tetína, začali v roku 1990 na vyvieračke znova pracovať. Úsilie dovedli do úspešného konca a v roku 1991 objavili novú výverovú jaskyňu - **Zúgó**. Jasovskí jaskyniari, od roku 1993 Speleoklub Cassovia, pracovali hlavne vo svahu Jasovskej planiny nad jaskyňou **Skalistý potok**. Napriek enormnému úsiliu sa im z povrchu do stúpajúcej vetvy tejto jaskyne preniknúť nepodarilo. O to významnejší pokrok dosahovali speleopotápači. **Skalistý potok** sa stal najvýznamnejšou speleologickou lokalitou Slovenského krasu.

Od roku 1995 rožňavskí a tetínski jaskyniari znova pracujú v **Jaskyni v ponore Jašteričieho jazera**. Jaskyňu postupne prístupujú a dokumentujú. Vytvárajú si tak

podmienky na útok na záverečný sífón. Ten sa zatiaľ ani na tretí pokus prekonať nepodarilo. V jaskyni **Zúgó** pracujú so speleopotápačmi z Prahy na prekopaní obchádzky záverečného sífónu.

Od roku 1996 pôsobí v Slovenskom krase nový významný subjekt - Speleoklub Drienka. Spočiatku sa venujú hlavne prieskumu planiny Dolný vrch, kde objavujú viacero významných priepastí a svahových jaskýň. Priepasť **Hlinoš** sa stáva najhlbšou priepasťou slovenskej časti planiny. Rozpracúvajú metódu prieniku do koróznych priepastí cez iniciálne depresie, vďaka čomu pribudne v Slovenskom krase mnoho nových zaujímavých jaskýň. Vznikne tak materiál pre teoretické štúdie genézy týchto podzemných dutín. Teoretické vysvetlenie genézy koróznych priepastí (I. Baroň, 2001) je rovnako významným objavom ako objav týchto jaskýň. Speleoklub Drienka postupne pôsobí na celom území Slovenského krasu. Ich najvýznamnejším objavom na Silickej planine je jaskyňa Drienka. Podieľajú sa tiež na komplexnom prieskume Plešiveckej planiny a práci na atlase jaskýň.

Od roku 1998 pôsobí v skupine Speleo Rožňava nová generácia mladých jaskyniarov. Vďaka ich aktivite sa podarí dokončiť dlhoročný zámer - komplexný prieskum Plešiveckej planiny a vydanie atlasu jaskýň. Po štvorročnom úsilí autorského kolektívu nakoniec v roku 2001 atlas vychádza. Na viac ako 300 stranách sú tu podrobne zdokumentované výsledky mnohoročného prieskumu jaskýň tejto planiny.

Podobné úsilie prebieha v spolupráci Speleoklubu Drienka a ZO ČSS 1-11 Barrandien na planine Dolný vrch. Koncom roku 2001 vychádza aj v poradí druhý atlas krasových javov planiny Dolný vrch.

Dobrovoľné jaskyniarstvo má nezastupiteľnú úlohu v prieskume, výskume a ochrane jaskýň. Úsilie tu vynakladané sa nedá nijakým spôsobom zaplatiť. Dobrovoľné jaskyniarstvo dokázalo, že je najúčinnjšou formou speleologického prieskumu a výskumu. Počas histórie sa dobrovoľníci spájali s rôznymi organizáciami, ktoré im garantovali oprávnenosť ich prieskumov a často ich aj materiálne a finančne podporovali. Vždy však bola rozhodujúca osobná angažovanosť ľudí, ktorých motivácia bola hlbšia, ako len materiálny prospech. Pre J. Majka bol n.p. Turista len prostriedkom na realizáciu jeho životných cieľov. Tento krátky historický prierez prieskumu Slovenského krasu má práve zdokumentovať podiel dobrovoľných jaskyniarov na tom, že jaskyne Slovenského krasu sú súčasťou svetového prírodného dedičstva.

Zápis do zoznamu

V zmysle stratégie, zásad a priorit štátnej environmentálnej politiky Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky poverilo koncom roka 1993 koordináciou spracovania nomináčného projektu na zaradenie jaskýň Slo-

venského krasu do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva vtedajšiu Správu chránenej krajiny oblasti - biosférickej rezervácie Slovenský kras v Brzotíne. Spolupracujúcimi inštitúciami boli: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Liptovský Mikuláš, Správa slovenských jaskýň Liptovský Mikuláš a Slovenská speleologická spoločnosť Liptovský Mikuláš. Spracovateľský kolektív v súčinnosti s gestorom, sa po starostlivom uvážení všetkých okolností rozhodol pre spracovanie spoločného bilaterálneho projektu s Maďarskou republikou pod názvom „Jaskyne Aggteleeského a Slovenského krasu“. Projekt sa spracovával v priebehu roka 1994 a v septembri toho roku po schválení ministrom životného prostredia SR a vládou bol prostredníctvom Slovenskej komisie pre UNESCO a Ministerstva zahraničných vecí predložený výboru pre svetové dedičstvo.

Ústredným motívom projektu bola skutočnosť, že ide o pomerne malé územie so sústredeným výskytom najmä podzemných krasových foriem, ale aj skoro všetkých foriem povrchového krasu nášho klimatického pásma. Toto územie o rozlohe 558 km², ktoré štátna hranica rozdeľuje na dva nerovnaké diely (väčší leží na Slovensku), predstavuje vlastne územie vtedajšej chránenej krajiny oblasti Slovenský kras a územie Aggteleeského národného parku. Z hľadiska zabezpečenia právnej ochrany, navrhované prírodné dedičstvo zodpovedá. V zmysle zákonov obidvoch krajín sú tu vyhlásené národné parky, národné prírodné rezervácie a pamiatky, prírodné rezervácie a pamiatky.

Predmetné prírodné dedičstvo je príkladom vývoja ojedinelého krasového geosystému s prvkami výnimočnej krásy. V zmysle „Konvencie“ ho možno považovať za skupinu prírodných javov tvorenú fyzickými a biologickými útvarmi, ktoré majú z estetického a vedeckého hľadiska výnimočnú svetovú hodnotu. Všetky krasové formy sú súčasťou jednej geomorfologickej jednotky, patria k tej istej fyzickogeografickej formácii a k tej istej biogeografickej oblasti.

Projekt, spracovaný vo vyššie uvedenom zmysle, bol v septembri 1994 postúpený výboru pre svetové dedičstvo. Medzivládny výbor pre ochranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva prostredníctvom svojho sekretariátu po obdržaní nominačného projektu zisťuje, či tento má všetky požadované náležitosti a rozhodne, či na overenie skutočností uvedených v projekte vyšle zástupcu svojej odbornej poradnej inštitúcie (IUCN). Toto overenie v dňoch 14. až 18. mája 1995 vykonal Jim Thorsell, expert Svetovej únie ochrany prírody (IUCN), ktorý prakticky overil súčasný

stav navrhnutého prírodného dedičstva. Na základe záverov z previerky bola koncom mája spoločne za obe časti vypracovaná dodatková dokumentácia, ktorá obsahovala požadované podklady, predovšetkým spresnenie územia, rozčlenenie jednotlivých krasových foriem podľa genézy a jeho grafické znázornenie, ako aj požadovaný podklad pre spracovanie odborného posudku. V dňoch 3. až 8. júla 1995 sa v Paríži konalo 19. zasadanie byra medzivládneho výboru pre ochranu svetového dedičstva, ktoré na základe posudku podaného vyslaným zástupcom schválilo projekt a odporučilo ho výboru na prejednanie. Výbor pre ochranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva na svojom zasadaní v Berlíne v dňoch 3. - 9. 12. 1995 schválil nomináciu, čím boli jaskyne Slovenského ale aj Aggteleeského krasu zaradené do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Povinnosťou zmluvných členských štátov je predovšetkým zabezpečiť označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdanie prírodného dedičstva budúcim generáciám.

Jaskyne Slovenského krasu, ako špecifický geosystém a súčasť jeho anorganickej prírody, sú na základe platného zákona o ochrane prírody a krajiny chránené. Aj preto sa ochrana jaskýň okrem ochranných a špecializovaných organizácií musí stať jednou z hlavných súčastí činnosti aj amatérskych speleológov. Zabezpečovanie ich ochrany nemôže zaostávať za postupom objavovacích prác. Všeobecný rozvoj civilizácie a ekonomickej aktivity človeka, ako aj s tým spojené využívanie prírodného prostredia zasiahol aj krasovú krajinu a teda aj jaskyne v jej podzemí, i keď ide o pomerne najmenej dotknutý ekosystém. Pod ochranou jaskyne nemožno chápať iba ochranu

Signatári sa na splnenie základných cieľov zaväzujú na svojich územiach zabezpečiť maximálne účinné a aktuálne opatrenia, najmä:

1. prijať takú „politiku“, ktorá bude zameraná na funkčnosť prírodného dedičstva v živote spoločnosti a začlenenie jeho ochrany do komplexných plánovacích programov,
2. zriadiť servis na ochranu, zachovanie a prezentovanie prírodného dedičstva s príslušným personálom dotovaným prostriedkami na vykonávanie týchto funkcií v rámci jednotlivých území,
3. rozvíjať vedecké výskumy a vypracovať také metódy práce, pomocou, ktorých bude štát schopný čeliť nebezpečeniam, ktoré ohrozujú prírodné dedičstvo,
4. prijať zodpovedajúce právne, vedecké, technické, administratívne a finančné opatrenia potrebné na označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a obnovu tohto dedičstva,
5. podporovať utváranie alebo rozvíjanie národných alebo regionálnych stredísk pre školenie v oblasti ochrany, zachovania a prezentovania prírodného dedičstva a podporovať vedecký výskum v tejto oblasti.

Dohovor okrem toho zaväzuje zmluvné štáty spolupracovať s medzinárodným spoločenstvom ako celkom a poskytovať pomoc pri výbere, ochrane a zachovaní dedičstva.

vlastných priestorov, či územia bezprostredne nad nimi. Na jaskyňu a jej prírodný režim pôsobí širšie územie, ktoré ovplyvňovalo a ovplyvňuje jej vývoj. Preto aj ochrana jaskýň a jej usmerňovanie musí vychádzať z tejto skutočnosti.